

Köszönetnyilvánítási stratégiák a magyarban

Elméleti háttér, problémafelvetés, célok, hipotézis(ek)

A köszönetnyilvánítás kutatása a 80-as években kezdődött (Eisenstein – Bodman 1986). Az újabb tanulmányok (l. pl. Ozdemir – Rezvani 2011), az interperszonális kapcsolatok szintjén elemzik a köszönetnyilvánítást. A köszönetnyilvánítás beszédaktusának vizsgálata során kiemelt figyelmet kapott a stratégiák megválasztása; többek között Jautz (2013) érvelt amellett, hogy a külső kontextuális tényezők közül a szívesség nagysága és a megnyilatkozók hatalmi viszonyai is befolyásolják a köszönetnyilvánítási stratégiák megválasztását.

A magyar szakirodalomban Erdősi (2006) foglalkozott a köszönetnyilvánítással, azonban részletesen nem vizsgálta a Jautz által említett két faktor pontos hatását. Az előadás célja Erdősi (2006) köszönetnyilvánítási stratégiákról szóló klasszifikációjának kiegészítése, illetve Jautz (2013) által javasolt faktorok vizsgálata a magyarban, azaz annak bizonyítása, hogy a szívesség nagysága és a beszélő és hallgató státusbeli különbsége hatással van a magyar köszönetnyilvánítási stratégiákra.

Módszertan

A beszédaktusok során megvalósuló stratégiák empirikus vizsgálata során legtöbbször a nyitott végű diskurzus-kiegészítő tesztet (DCT) használják. Azonban kutatásom során a feleletválasztós diskurzus-kiegészítő tesztet (MDCT) alkalmaztam, mert egy feleletválasztós tesztben az alanyok előre megírt stratégiák közül választhatnak, így lehetőség adódik az Erdősi-féle klasszifikációban nem szereplő stratégiák tesztelésére is.

A teszt 18 szituációból áll, melyből 12 köszönetnyilvánítási szituáció, a másik 6 disztraktorként szerepel. A szituációk leírása tartalmazza azokat a szociopragmatikai faktorokat, amelyeknek hatása lehet az adott szituációra. Ezek a 1) beszélő és hallgató státusbeli különbsége és a 2) szívesség nagysága voltak. A megadott dialógusokat a kérdőív kitöltői kiegészítették a megadott négy válaszlehetőség valamelyikével, amelyek megfeleltek a következő négy stratégia formai követelményeinek: elfogadás, elutasítás (a hallgató arcát fenyegeti), szerénység (nem szerepel az eredeti Erdősi-klasszifikációban, az elutasítás

ellenpárjaként szerepel, mint a hallgató arcának megvédésére szolgáló stratégia (Szili 2004 nyomán)), és bocsánatkérés.

A kutatásnak 123 magyar anyanyelvű résztvevője volt, átlagéletkoruk 31,5 (13-71 év között).

Eredmények

A négy stratégia gyakoriságát χ^2 -próba segítségével vettem össze. A szituációban részt vevő felek státusbeli különbsége esetén (egyenrangú vs. nem egyenrangú) a χ^2 -próba eredménye $\chi^2(3)=0,000$, $p<0,05$; vagyis a magyar anyanyelvűek köszönetnyilvánítási stratégiái szignifikánsan eltérnek akkor, ha a beszélgetőpartnerük társadalmi rangja különbözik az övéktől. Statisztikailag szignifikáns különbség figyelhető meg a nagy és kicsi szívességek esetén használt köszönetnyilvánítási stratégiák gyakorisági eloszlásában ($\chi^2(3)=0,000$, $p < 0,05$), tehát a magyar anyanyelvűek köszönetnyilvánítási stratégiáit befolyásolja a szívesség nagysága is.

Következtetések

A vizsgálat eredményei igazolják, hogy a magyar köszönetnyilvánítás esetében is releváns szociopragmatikai faktorok a státusbeli különbség és a szívesség nagysága. Továbbá, az eredmények rámutatnak arra is, hogy szükség van az Erdősi-féle klasszifikáció kiegészítésére a szerénység stratégiájának bevezetésével. A kutatás hozzájárul a magyar köszönetnyilvánításról szóló tudásunk bővítéséhez és kiindulópontot jelent későbbi kutatásokhoz. Az eredmények felhasználhatóak a magyar mint idegen nyelv tankönyvek fejlesztésekor.

Irodalom

Eisenstein M., Bodman J. 1986. 'I very appreciate': Expressions of gratitude by native and non-native speakers of American English. *Applied Linguistics* 7. évf. 2. szám. 167–185.

Erdősi V. 2006. Empirikus beszédaktus-kutatás a magyar mint idegen nyelv kommunikatív oktatásában – A köszönetnyilvánítás beszédaktusának vizsgálata. *Hungarológiai Évkönyv* 7 évf. 69–84.

Jautz S. 2013. *Thanking Formulae in English: Explorations across varieties and genres*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins

Ozdemir C., Rezvani S. A. 2011. Interlanguage pragmatics in action: Use of expressions of gratitude. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 3. évf. 194–202.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.032>

Szili K. 2004. A bókra adott válasz pragmatikája (Adalékok a szerénység megnyilvánulásához a magyar nyelvben). *Magyar Nyelvőr* 128. évf. 265–85.